

„Csókolom, Rozi néni!”

Körömi Gábor

2020 január elején látogattam meg Szücsné Pintér Rozáliát veszprémi otthonában. Beszélgetésünkben következett egy szerkesztett változat.²⁷

KG: Mikor és hol kezdtél el tanítani?

PR: Már Törökszentmiklóson is tanítottam egy évet, a főiskola harmadik évében kimentem levelezőre, visszahívtak tanítani abba az iskolába, ahol én általános iskolás voltam. Ez egy csuda élmény volt. Pedagógushiány volt, visszahívtak, harmadik után levelezőn fejeztem be a tanítóképzőt. A záróvizsga után Herenden, azóta pedig Veszprémben tanítottam.

KG: Említetted, hogy gyors- és gépiró tanár szeretnél volna lenni, emiatt jelentkeztél a közgazdasági szakközépiskola után a tanítóképzőbe. Hogyan fordultál mégis az alsósok felé?

PR: A főiskolán a második évben kezdődnek a gyakorlati tanítások. Igazából ez a pillanat volt az „aha”. Szeptemberben, mikor húztunk, hogy ki, mikor és mit fog tanítani, én első osztályban a b betűt tanítottam, valamikor szeptember végén. Érdekes dolog volt, hogy szinte öntudatlanul, de az óratervem tele volt játékkal. Azt a fajta pedagógiát, amiben én felnőttem, azt nagyon utáltam. A padban sorban ülünk, és egymás hátát nézzük. Valahogy azt éreztem, hogy én ezt így nem szeretném, próbáljuk meg másképp. De szerencsére a csoportvezetőnk partner volt olyan értelemben, hogy hagyta. Nem drámajáték volt ez, hanem didaktikus játék, de játék volt. Első osztályban főleg mozgással összekötve.

A gyakorlati tanítások úgy zajlanak, hogy hátul ott ülnek a tanárok, az osztálytanító, az én csoportvezető tanárom, esetleg még egy-két tanár, aki kíváncsi rá, plusz a csoporttársak. Valahol ez is színház, nem? Meg a gyerekek, én pedig ott vagyok velük szemben. Amikor a gyakorlati tanítás elkezdődött, izgultam persze, de öt-tíz perc után egyszerűen azt éreztem, hogy én jó helyen vagyok. Olyan jó érzés volt az egész. Lement az óra, nem tudom, hogy ötös vagy négyes lett, de nem is ez a lényeg.

Onnantól kezdve nem jegyzeteltem gyorsírással. Teljesen elengedtem, hogy én gyors- és gépiró tanár legyek. Érdekes, hogy valahogy kicsit azt érzem a pedagógiai választásomban, meg később a drámapedagógiában, hogy ebben mindent megkapok. Az összes kreativitást, ami bennem van, meg tudom mutatni, ki tudom teljesíteni. 1975 óta tanítottam Veszprémben, de 1977-től gyakorlatilag 5 éven keresztül gyese²⁸ voltam, mert sorban jöttek a gyerekeim. 1982-ben mentem a Cholnoky Jenő Általános Iskolába tanítani. Tulajdonképpen onnan lehet számítani azt, hogy én színjátékkal vagy drámapedagógiával kapcsolatba kerültem.

KG: Kiktől tanultál? Kiket neveznél mesterednek, meghatározó személynek?

PR: Mestereimnek tekintem Gabnai Katit, Debreczeni Tibort. 1983-84 tájáig volt a megyei pedagógus szakszervezetnek egy nagyon jó vezetője, Kósáné Mariann, akit nagyon szerettem. Ő már akkor mindenféle továbbképzéseket talált nekünk, ismerte azokat a pedagógusokat, akik versmondással, színjátszással foglalkoztak.

²⁷ Lapunk olvasói a beszélgetés szerkesztett változatának részleteit olvashatják. (A szerk.)

²⁸ gyese – gyermekgondozást segítő ellátás, korábban gyermekgondozási segély (A szerk.)

1983-84-ben indultak Debrecenben az *anyanyelvi táborok* – ez volt a fedőnevük. Gabnai Kati, Debreceni Tibor, Wiegmann Alfréd, Hernádi Sándor vezetésével különböző szekciók voltak, lehetett választani, hogy versmondó szekció, nyelvművelő szekció, és volt kreatív játék Debreczeni Tiborral, én ezt választottam.

Hogy jutottam oda? Amikor Veszprémbe kerültem, éreztem, hogy nekem itt valamit keresni kell. A TIT Váci Mihály Irodalmi Színpad működött Veszprémbe, vezetője, alapítója Pintér Tibor volt. Meg az Aréna Együttes, egy színjátszó csoport, Szokoly Tamás vezetésével. Én az Aréna Együttes egyik oszlopos tagja voltam 1974-től. Tamás költő, népművelő volt és aztán rendezőként végzett a színművészetin.

KG: Milyen darabokat adtak elő?

PR: Ezek szerkesztett darabok voltak. Az első darabunknak, amivel felnőtt színjátszó találkozóra mentünk *A munkamorál* volt a címe. Versekből, különböző szövegekből, Tamás szerkesztette össze, nagyon sok mozgással. Dölle Zsolt tartott nekünk mozgástréningeket. Én az Arénában tapasztaltam meg ezt a másfajta színjátszást, hogy nem csak fogjuk a szöveget, megtanuljuk és aztán lesz valami, valahogy összeáll.

Megcsináltuk Déry Tibor *Egyesülni, terjeszkedni* című művét, ami gyakorlatilag Buda és Pest egyesülésének a történetét dolgozza föl, de a fióknak írta szerző. Ezt soha nem játszották, mert inkább csak szöveg, és ezt Tamás megtalálta, engedélyt kért Tibor bácsitól. Ebből egy olyan színdarab született, ami, én azt mondanám, hogy szegény színház, rengeteg mozgással, rengeteg szimbólummal, áthallásokkal, ami az akkori társadalomnak, ennek az egész pártrendszernek meg az egész szocializmusnak a kritikája volt.

KG: Hogyan találkoztál a drámapedagógiával?

PR: Nekem ez egy óriási felfedezés volt. Debreczeni Tibort ismertem, zsűrizett bennünket, az arénásokat, amit akkor nagyon nem szerettem. Tibornak van egy olyan lendülete, hogy tudja vinni az embert magával. Tíznapos táborok voltak, s jó társaságot kovácsolt össze. Szerkesztett műsort csináltunk versekből, zenével, hangokkal, mindennel. Élmény volt, hogy ha rá gondolok, még mindig a gyomorszájamban érzem. Rengeteg szituációs játékot, helyzetgyakorlatot csináltunk. Mondanám, hogy drámát, de inkább csak töredékek voltak ezek: nagyon sok ilyen jellegű dolgot csináltunk, és ez nekem meghatározó élmény volt. Amikor hazajöttem, amibe lehetett, beépítettem ezt a tudást. Különösen a fejlesztő játékokat, gyakorlatokat. Olvasás- meg írásórán rengeteg helyzetgyakorlatot, szituációs játékot csináltunk. Próbáltam a tanítást jobbra vagy élvezetesebbé tenni.

Aztán többször volt Debrecenben, majd Szentesen tábor, én pedig minden nyáron ott voltam. A párom, becsületére legyen mondva, engedett engem, hogy menjek. A táborban kapacitált bennünket Tibor, hogy aki szeretné, az tegye le a „C” kategóriás rendezői vizsgát. 1985-87 között ezt megcsináltam. Lehetett volna még a „B”-t is, de engem az már annyira nem vonzott, meg hát azért három gyerek, plusz a tanítás mellett ez is nagyon nehéz volt.

Akit még mindenképpen meg kell említenem: Montágh Imre, aki nagy hatással volt rám. Vele is arénás tréningen találkoztam először, aztán pedig a debreceni táborban. Ő olyan egyéniség volt, hogy aki találkozott vele, az nem felejtette el.

KG: Milyen más drámapedagógiai vagy reformpedagógiai impulzusok értek, amire azt mondod, hogy hatással voltak a pedagógiai munkádra?

PR: Hét évig voltam napközis munkaközösségvezető. Volt napközis továbbképzés, de abban kevésbé jelent meg a drámapedagógia. Próbáltam a módszert a saját iskolámba bevinni. A nyelvi, irodalmi, kommunikációs, vagyis a NYIK programot ²⁹végigvittük egy kolléganőmmel, egy osztállyal. Ennek vége lett pár év után, pedig nagyon szerettük. A NYIK-ben is megjelenik egy kicsit a drámapedagógia, elemekben, énram az is nagy hatással volt. Az is nagyon jó volt a NYIK programban, hogy a frontális helyett kiscsoportos és differenciált munka folyt. Folyamatosan figyeltünk a gyerekekre, és ők is egymásra. Segíthették egymást, nem volt senki kategorizálva. Még a gyengébb képességűek is a saját csoportjukon belül olyan feladatot kaptak, hogy volt sikerélményük. A másik fontos dolog az önállóság, amire később a színjátszó csoportban is lehetett építeni, hogy önállóságra tanítottam meg a gyerekeket. A negyedik osztályban volt olyan, hogy azt mondták nekünk, osztálytanítóknak, hogy most menjünk ki, mert ők valamivel készülnek. Ott lehetett hagyni őket, nem őrlöngtek, nem ugráltak a pad tetején, hanem csinálták. Olyan anyák napi vagy karácsonyi műsort készítettek önállóan, hogy még ha én csináltam volna, akkor sem lett volna jobb.

KG: Térjünk vissza a csoportra. Az ember tanítóként dolgozik és közben lesz egy színjátszó csoportja is. Milyen közegben dolgozott ez a csoport? Mi volt a tapasztalatod erről a nyolcvanas években?

PR: Én rácsodálkoztam erre az egészre. Akkor még kreatív játéknak hívták, vagy anyanyelvi játéknak, és nem mondtuk még azt, hogy drámapedagógia. Bennem ficergett a tenni vágyás, hogy ne csak a saját osztályomban, hanem máshol is kipróbáljam.

Akkor először volt a napközis klub. Azoknak szerveztem ilyen kis klubot, akiknek kedve volt játszani máshogy, mint az osztályban. Volt olyan kolléganő, aki megnézett, de a legtöbben nem, azt mondták, hogy ez csak játék... Aki látta, hogy mit csinálok a gyerekekkel, az elkezdett érdeklődni. Akkor jött valaki azzal, hogy vannak olyan gyerekek az osztályában, akik nem mernek megszólalni. Kitaláltuk, hogy a harmadik osztályból ezeket a gyerekeket jutalomként kiválogattuk és meghívtam őket ebbe a csoportba, a klubba. Persze nem mondtuk azt, hogy a gátlásos gyerekek kaptak meghívót. Ott kezdődtek a sikerélmények, amikor például két-három hónap múlva jelezte a tanító néni, hogy a gyerek beleszólt az órába, jelentkezés nélkül. Aztán jött olyan kérés is, hogy kezdjünk valamit a nagyszájú gyerekekkel.

Ez 1985 körül volt, nagyjából akkor, mikor a továbbképzéseim voltak, akkor én rögtön ki is próbáltam mindent. Először még nem azt mondtuk, hogy színjátszó, hanem dramatikus játszó kör volt. Ez volt a fedőneve. Aztán lett belőle színjátszó csoport. A Cholnoky iskola a nyolcvanas években majdnem ezer fős iskola volt. (...) Néha az volt a probléma, hogy nagyon sokan jelentkeztek. Volt, amikor harminc gyerekkel csináltam színjátszó csoportot. Hagytak dolgozni, túlságosan nem foglalkoztak velünk, de helyet kaptunk a próbákra. Egyetlen kikötésem volt, én ezt meg is mondtam az elején, hogy nem óhajtok november 7-re vagy március 15-re műsort csinálni, hanem mást szeretnék. (...) Igazából hagytak bennünket, de azt nem mondanám, hogy túlzottan támogattak, mert pénz az nem volt. Ha jelmezre, vagy bármi másra volt szükségünk, akkor azt a szülőkön meg a gyerekeken keresztül intéztük. Nekem volt itthon egy akkora tárházam, hogy még mindig van belőle maradék. Gyűjtöttünk mindenfélét.

KG: Milyen meséket, színdarabokat adtatok elő?

²⁹ A NYIK program Zsolnai József pedagógiai kísérleti programja volt.

PR: Én tanító vagyok, alsó tagozatos, nekem ez a közegem, a kicsik. Harmadik-negyedik osztályosokkal kezdtem el először, tehát így adódott, hogy mesét játszottunk. Ilyen volt a *Sün Bálzs* dramatizált változata. A rendezői vizsgám a *Kacor király* volt, annak a rendes forgatókönyvét készítettem el. Később a VEGYEDE füzetekben benne is volt. Aztán jött a *Fázó róka*fiak, Lázár Ervintől *A fába szorult hernyó*, *A császár új ruhája*. Csupa mese.

K.G: Milyen volt először belekezdeni egy színjátszó csoportba? Mesélj az első csoportvezetői tapasztalataidról!

PR: Az elején nem is nagyon akartam fellépéseket. Ez a dramatikus játszókör így nagyon jó volt, ha született valami kis történet, akkor előadtuk, ha nem, akkor nem. A gyerekekben viszont igény támadt erre. Tehetségesek voltak, így egy idő után muszáj volt valahol megmutatni. Akkor jött az, ami számomra már kicsit nehezebb volt. Az előkészítő munkát, hogy találjuk ki, a különböző variációk keresését, azt nagyon szerettem. De amikor már azt kell eldönteni, hogy mi maradjon, mi ne, mi legyen a vége... Én nem tartom magam nagy tehetségnek a színjátszásban. Voltak eltalált dolgaink, volt, ami frappánsabb volt, de igazából azért csináltuk, mert a gyerekek imádták csinálni.

Jó társaságok gyűltek össze, igazi csapatok voltak. Mindig mentek ki idősebbek, jöttek a fiatalok, minden évben volt cserebere. De volt egy mag, ami egészen hosszú ideig, öt-hat évig együtt volt. Nyolc-tíz fő volt, és hozzájuk csapódtak a többiek. Úgy mondtuk, hogy ők az öregek, a nagy csapat, akikkel nagyon-nagyon jó volt dolgozni, nagyon szerettük egymást. Velük futottam úgy ki, hogy a legidősebbek már hatodik-hetedik osztályosok voltak. Akkor volt a *Könyörület*es fiú című előadásunk, ami egy litván népmese feldolgozása volt. Ezeket a meséket én írtam át, nem nagyon tudtam átvenni másról darabokat, én dramatizáltam, aztán a gyerekekkel együtt dolgoztunk rajta. Ezzel az előadásunkkal nyertünk megyeit, regionálist, és eljutottunk az országosra. Igazából ez volt a kiemelkedő sikerünk. A mese az öregekkel foglalkozott, hogy félredobjuk-e őket, vagy kell még a tapasztalatuk.

KG: Ez egy kicsit olyan, mint Az öregember és a pokróc című mese?

PR: Igen, abszolút annak a változata. 1993-ban, Pakson volt az országos találkozó. Ezzel a csapattal ez volt a legnagyobb sikerünk. A rákövetkező évben meg vagy még talán abban az évben jött a kérés, hogy Sepsiszentgyörgyre megy ki egy küldöttség Veszprémből, táncosok, színjátszók meg zenészek, és kerestek gyerekcsoportot is. Valamit be kellene mutatni. Tudtuk, hogy szabadtéri színpadon fogunk játszani, tavasszal. A gyerekek azt kérték, hogy ne komolyat játsszunk. Akkor jött a *János vitéz*, Fodor Misi adaptációja, azt próbáltuk meg színpadra állítani. Azt gondolom, hogy jól sikerült. Színjátszó találkozóra is vittük, de aztán abban az évben annyi János vitéz volt, végül a pápaiak taroltak, mert ők másfajta megközelítést használtak. Igazából nekünk akkor, 1994-ben mégis csak Sepsiszentgyörgy volt a csúcs. Gyönyörű emlék, huszonnégy, huszonöt gyerek, egy nagy csapat, hatalmas élmény volt.

KG: Hogyan jellemeznéd a csoportot? Egy alsós csoportnál azért a tanító néni vagy a rendező tanító néni mindig jobban dominál. Hogyan működött a csoport döntéshozatalban, szereposztásban, a próbákon? Hogyan készültetek a fellépésekre?

PR: Én nem vagyok autokratikus személyiség. Ha a kicsiknél, vagy a harmadik-negyedik osztályosoknál megfogalmazódott az igény, hogy valamit be kellene mutatnunk, akkor én mindig két-három történetet vittem nekik, és ezekkel kezdtünk el játszani. S valahogy kiforrt magát, melyik az, amelyik érdekli őket. Utána csak azzal folytattuk a munkát. A szereposztásnál nem

mondom, hogy nem voltak viták, de az, hogy ki melyik szerepre alkalmas, mindig a kis szituációs játékokban derült ki. Két-három kiscsoport csinált ugyanarra a kis részre egy-egy jelenetet, és a gyerekekkel közösen döntöttük el, hogy szerintük abban a szerepben ki volt a legjobb, vagy ki tudná a leghitelesebben, legbátrabban eljátszani.

KG: Hogyan kezelted a magas létszámot? Ilyenkor nehezebb a darabválasztás is.

PR: Az nagyon nehéz helyzet volt. Ekkor adtuk elő a Könyörületés fiút, mert előtte, *A fába szorult hernyó* már a nagyobbaknak nem volt annyira érdekes. A Könyörületés fiúban a kisebbek is kaphattak mondatokat, rövid szerepeket. Főleg mozgásra épülő történet volt. Aztán jött a János vitéz. Abban is megtalálták a helyüket a kicsik is, de nem volt egyszerű szituáció: 1994-ben, amikor az „öregekhez” újak jöttek, ők annyira kicsik voltak a hetedik-nyolcadikosokhoz képest. Ekkor lett egy ilyen kis csikócsapat.

KG: Kettéválasztottad a csoportot?

PR: Muszáj volt, de megmondom őszintén, az nagyon nem volt jó. Kettészakadtam akkor. Úgy látszik, egy csoportban tudok gondolkodni. Azt éreztem, hogy valamelyikre már nincs annyi energiám.

Közben 1994-95-ben nekem volt egy döntéshelyzetem, majd eljöttem az iskolából. Ez az az időszak volt, amikor a dráma bekerült a Nat-ba. Én naivan azt próbáltam, hogy tegyük már be első osztályba alternatívaként, választható tantárgyként. Mennyire kellene ez az első osztályosoknak, az átmenet, a csoportalakítás, közösségformálás miatt, besegíteni őket az iskolába. Erre lett egy megbeszélés, és az igazgató úr ilyesmit akkor nem mert fölállalni. Alsó tagozatban tanítottunk körülbelül húszan, akik ismerték a munkámat, azok mellett voltak. Akkoriban tartottam drámafoglalkozásokat napközis időben. Mikor volt valamilyen probléma az osztályon belül, akkor egy-két pedagógus behívott az osztályba, én pedig arra a problémára terveztem egy foglalkozást. Aki ismerte a munkámat, az a húsból mondjuk három-négy pedagógus. Ők támogatották ezt a dolgot, hogy ez tényleg milyen jó lenne, a többi kollégám pedig teljesen elutasította. Akkor ellenállásba ütköztem, hogy szinte gyomorszájon vágott néhány mondatuk. Mivel érvel egy gyakorló pedagógus? Hogy lehetne ezért ugyanannyit fizetni, mint mondjuk egy olvasás- vagy egy matematikaóráért, mikor ez csak játék? Ez így elhangzik egy képzett pedagógus szájából. Próbáltam visszakérdezni, hogy ugyan már pszichológiából mit tanultunk? Hogy egy ennyi idős gyereknek mi a természetes tevékenysége? A játék. De ez itt süket fülekre talált.

Ekkor azt éreztem, hogy menni kell. Akkoriban már hívtak továbbképzéseket, bemutató órákat, drámapedagógiai foglalkozásokat tartani. Senki sem lehet próféta a saját hazájában – úgy éreztem, hogy itt elfogyott a levegő körülöttem. Nekem erre van egy mondatom: ha én át tudok ugrani 120 centi fölött, akkor ne kényszerítsenek arra, hogy csak 20 centit ugorjak. Amúgy is döntéshelyzet volt, hiszen egy negyedikes osztálynak voltam az osztályfőnöke, és vagy első osztályban kellett volna tanítani vagy folytatni a továbbképzéseket. Első osztályosok mellől elmenni továbbképzéseket tartani, az nagyon nehéz. Bennem így meg is érlelődött ez a döntés.

KG: Később már nem is volt színjátszó csoportod?

PR: Még két évig volt Balatonfüreden, a zeneiskolában, ott összejött egy olyan csapat, akik zenét is tanultak, de borzasztóan nyüzsisek voltak. A tanárnőjük keresett meg, hogy nem csinálnék-e nekik valamit, mert annyira be vannak sózva. Egy zsűriben találkoztam az énektanárakkal. Ez egy nagyon aranyos történet volt. Nyolcan szerdán, ez volt a csoportnak a neve,

nyolc lány. Nyolc lánnyal mit lehet csinálni? Találtam egy olyan könyvet, G. Szabó Judittól, ez volt a címe: *Mari, ne bomolj!* Ebből a kisregényből próbáltunk egy szösszenetet összehozni. Utána Pilinszkynek a *Kalandozás a tükörben*-jével foglalkoztunk. Ez a kettő volt még, ami megyei találkozóra azért elment, ott bemutatkoztunk.

Az az igazság, hogy volt olyan, már a VEGYEDE időszakában, hogy én szerveztem ezeket a találkozókat, illetve társszervezőként a VEGYEDÉ-vel a megyei találkozók szervezésében benne voltam. Mikor az ember szervez, konferál stb., plusz még a csoportja is ott van, az egy nehéz helyzet. Nagyon sok volt a tevékenység, nekem legalábbis.

KG: Mit jelent az a szó, hogy VEGYEDE? Mi volt a te szereped az egyesületben?

PR: Veszprém Megyei Gyermekszínház és Drámapedagógiai Egyesület. Ez hivatalosan 1991-ben alakult, a szándéknyilatkozattal 1990-ben indult el. Az elejétől kezdve én voltam a vezetője. Ezt úgy kedvesen rám osztotta Lambert Zsuzsa a Gyerekek Házából és Németh Józsi a Városi Művelődési Központból. Amikor látták, hogy a gyermekszínház kikerül a művelődési házak feladatköréből, a nyolcvanas évek vége felé, akik elég gyorsak voltak, észrevették, hogy légüres térbe kerül a gyermekszínház, nem lesz gazdája. Előtte még az úttörőház is szervezett találkozókat. Jött a rendszerváltás, és fogyott el a levegő. Akkor összehívtak olyan embereket, akik a színház, drámapedagógia, pedagógia körében forgolódtak. Én is ide tartoztam.

KG: Miért nem veszprémi, hanem Veszprém megyei?

PR: Pontosan azért, mert a színház találkozók, meg az Úttörőházi Dramatikus Körök Találkozója nem csak Veszprémből voltak, hanem például Pápáról, Taliándörögdéről, Ajkáról, Várpalotáról. A magyarpolányiak később kapcsolódtak be. A megyében sokkal több csoport működött, mint Veszprémében. Mindenképpen úgy gondoltuk, hogy ne csak városi legyen. A színház táborokba például az ország minden részéből jöttek.

KG: Volt intézményi háttér mögöttetek? A megyei művelődési központ vagy az úttörőház?

PR: A VEGYEDE-nek nem volt ilyen intézményi háttére.

KG: Ha a gyermekszínház csoportra úgy tekintünk, mint pedagógiai műhelyre, melynek hatása lehet nem csak a gyerekekre, hanem a kollégákra is, akkor másféle pedagógiai rendszer működött a gyermekszínház csoportban, mint egy általános iskolai osztályban?

PR: Én azt gondolom, hogy alapvetően a gyerekszínház csoportok között is különbséget lehetett tenni. Voltak olyanok a színház találkozók – a mai napig lehet velük találkozni –, ahol a jóhiszemű tanár néni vagy tanító néni, akinek semmiféle színházi, rendezői tapasztalata nem volt, kiosztotta a szerepeket egy meséből. Ott van a szöveg, tanuld meg, ebből próbálnak valamit létrehozni. Ezek azok az előadások, amikor nem történik semmi, csak mondják a szöveget. Voltak azok a csoportok, nem csak az én csoportom, akik megfertőződtek a drámapedagógiával, akiken lehetett látni a játékbiztonságot a színpadon. Hogyha valami nem sikerült, ha valamit elrontottak, akkor sem állt meg az előadás, hanem valahogy ki tudták magukat vágni, rögtönözni tudtak. Bátrabbak voltak, szabadabbak, természetesebben tudtak a színpadon létezni. Ez már egy hozadéka ennek a dolognak.

A háttérmunkában, a próbafolyamatban abszolút számított a társaság, a gyerekek véleménye. Még akkor is, ha nekem homlokegyenest más volt a véleményem: ők is megindokolták és én is. Ez biztos, hogy merőben más, mint a hagyományos pedagógiai szemlélet. Sokszor okozott

persze fegyelmezetlenségi gondokat is, pontosan azért, mert szabadabban mozognak a gyerekek, és szabad a felnőttnek is megmondani a véleményüket, az ellenvéleményt is. Nem tiszteltlenül, nem szemtelenül, de van beleszólásuk a dolgokba – ettől nehezebb, úgymond, fegyelmet tartani. De ha van egy közös cél, mikor már megegyezünk, hogy ki mit csinál, még ha nem is tetszik mindenkinek, de az lesz a célravezető. Muszáj volt, hogy elismerjék a közös munka érdekében, hogy jó, akkor ezt kell csinálnunk. Utána viszont már kell a fegyelem. Muszáj átmenni abba a kicsit tanító nénisbe, hogy bocsánat, most csendben kell maradni. Most őt figyeljük, majd amikor te ott leszel, akkor majd téged figyelünk.

Amikor már mindenki a színpadon van, amikor már minden összeállt, ott már kökeményen kell tartani azt, hogy nem röhögheted szét az előadást, nem csinálhatsz közben olyant, ami nem odavaló, mert akkor az egész színházi produkció szétmegy.

KG: Visszatekintve az akkori munkádra, hogyan tudod értékelni most azt a fajta színjátszós tevékenységet?

PR: Biztos, hogy nem azért csinálja az ember, hogy fesztiválokra járjon, eredményeket érjen el, vagy bizonyítson a saját iskolája felé. Sokkal inkább a pedagógus lét miatt. Amikor azt látod, hogy a gyerekek hatodik-hetedik osztályban még mindig ott vannak a csoportban.

Igazából nekem ezt nagyon jó volt csinálni. Az én életemben ez egyfajta hiánypótlás is volt, hiszen a színpadi szereplés, az amatőrszínjátszás háttérbe szorult, bár próbálkoztam ilyesmivel is. Volt önálló estem, még azalatt az idő alatt, amikor „arénáztam” és gyesen voltam. Ez egy versekből szerkesztett műsor volt. *Tudd mindenkor*, ez volt a címe, büszke vagyok rá, Ladányi Mihálytól elkezdve, Ady Endre, József Attila verseivel, igazából az emberi kapcsolatokkal, a magánnyal, az egymásra utaltsággal foglalkoztam. Latinovits Ködszurkálójából is voltak részek, de volt ebben pedagógus hitvallás is, természetesen.

(...)

KG: Volt-e a pedagógiai munkádban változás, fejlődés, előrelépés? Ha igen, kihez, mihez köthetők ezek a változások?

PR: Sokféle továbbképzésen vettem részt, mert sok minden érdekelt. Például részt vettem egy komplex művészeti képzésen Zalavári Andrásnál. Gyermekfilozófia, mozgás, festés, drámapedagógia, komplex művészeti nevelés. Közben voltam szaktanácsadó, vizsgaelnök, ezeknek a munkáknak is volt számos továbbképzése, de azokra annyira nem vagyok büszke. Amikor drámapedagógus lettem, a 120 órás tanfolyam utáni végzettséget addigi munkásságomra kaptam meg, erre kaptam az első oklevelet.

Én tanítottam már a kilencvenes évek közepétől, együtt voltunk, együtt dolgoztuk ki Gabnai Katival, Móka Jánossal az alapokat. Kovács Andrásné Rozika néni, Tolnai Mari és Tóth Zsó... A kezdetektől tanítottam ezekben a képzésekben. És az a nonszensz helyzet állt elő, hogy nekem nem volt felsőfokú drámapedagógus végzettségem, holott akiket én tanítok, azoknak meg lesz. Sikerült Veszprémbe csoportot indítani, 2002-ben, egy tizenkét fős szakirányú továbbképzést, és a tanárok jártak Veszprémbe. Akkor megkérdeztem Móka Jánost, hogy én nem végezhetném el? Én csak csinálom huszonegynéhány éve, de nincs végzettségem. Akkor el is végeztem, közben voltak olyan tantárgyak, amiket én is tanítottam, abból nyilván felmentést kaptam, aztán nagyon keményen odatettem magam a többi tantárgynál. Nem volt egyszerű a kollégák előtt vizsgázni. Akkor írtam a táboros szakdolgozatot. Ez még egy olyan végzettség, ami azt gondolom, hogy fontos: a drámapedagógus szakvizsga.

KG: Fordulópont volt a könyvkiadás is? Elindul az ember tanítóként, aztán szellemi szabadfoglalkozású lesz, könyvkiadással is foglalkozik, meg még nagyon sok minden más-sal...

PR: Az üzleti vállalkozás, a könyvkiadás ott kezdődött, hogy 1993-94-ben Gabnai Kati földobta a labdát, hogy kéne valami tantárgyi segédlet, segédeszköz. Mi, öregek, úgy gondoltuk, hogy egy játékgyűjteményt kellene szerkeszteni a tapasztalatainkból. Kovács Andrásné Rozika néni, Előd Nóra, Kósa Vilma, Juhász Magdi és én. Öten maradtunk azok közül, akik először jelentkeztek. Öten se nagyon tudtuk, hogy mi lesz ebből. Volt köztünk magyartanár, Juhász Magdi és én is tanítók voltunk, Nóra orosz- és magyartanár. Inkább mindenki nagyobbakkal foglalkozott, mi voltunk ketten, akik kicsikkel. De valahogy mégis az jött ki, hogy a legnagyobb szükség arra lenne, hogy amikor az óvodából az iskolába váltás van, akkor az életkori szakaszra kellene megsegíteni a pedagógusokat egy játékgyűjteménnyel. Akkor indult és erre is való az *Add tovább!* Az akkor teljesen szív szerelemből készült. Gerjenpusztán napokig cetlítettünk, szedtük össze a játékokat, és aztán Előd Nóra nagy szerkesztői tapasztalatával rakta össze végül is könyvvé. Ott abba mindenki beletette azt, amiről már azt tapasztalta, hogy jó, működik. Abban még népi játék is több volt, énekes játékok is voltak benne.

(...)

Működött Veszprém-ben a Candy Kiadó, aminek a vezetőjével kapcsolatba kerültem az *Add tovább!* miatt. A Candy Kiadó bábos füzeteket, módszertani kiadványokat adott ki magánvállalkozásban. Az *Add tovább!* így jelent meg először, akkor még kis A5 formátumban. Aztán ez a munka valahogy, bocsánat, de mint számaron a nyereg, rajtam maradt.

A VEGYEDE működött. Jött a gondolat, hogy itt rengeteg ember van, magas színvonalú szakmai munkával, ezért lehetne egy másik kiadvány is. (...) Innen indult a VEGYED-E? füzetek, ezekben a tizenegyedikig jutottunk el. (...)

Megmondom őszintén, hogy azért a könyvkiadás véráldozatok árán működött. Azt tudni kell, hogy minél kisebb példányszámban jelenik meg egy kiadvány, annál drágább. Azért ahhoz, hogy 1000 példányt kinyomjanak, már akkor is kellett 300-500 ezer forint. De abban az időben nagyon jól ment, jól forgott a könyvvásárlás. Lehetett tovább lépni, és mindig újat kiadni.

KG: A VEGYEDE egyesületként módszertani találkozókat, továbbképzéseket szervezett, megyei szervezője volt a Weöres Sándor Országos Gyermekszínjátszó Találkozóknak. Emellett húsz éven keresztül szervezett nyári gyermekszínjátszó tábort is. Hol volt a tábor?

PR: Magyarpolány volt a fő hely. Amikor kezdtünk, akkor Pápa és Bakonyoszlop volt, utána Magyarpolány végig, és talán 2 évig mentünk el máshova. Bakonybél volt az egyik hely, a másik valahol Zalában, mert akkor éppen átalakították az iskolát. Gyakorlatilag a 20 évből 16 évet Magyarpolányban voltunk.

KG: Kikkel vittétek a tábort? Kik voltak a társaid? Mindig azt gondolom, hogy felnőttként is tanulunk egymástól a képzésekben és a táborokban is.

PR: Rám a kortársak, Németh Ervin, Tegyi Tibi, Árvai Mari, Lázár Péter, a fiatalabbak közül Komáromi Sanyi nagy hatással voltak a táborokban. Látni egymást, hogyan dolgozunk, nyilván ez oda-vissza hatott. Egy csomó jó gyakorlatot az ember át is vett a másiktól. Vannak olyan dolgok, amiket biztos, hogy nem fogok csinálni, mert az nem az én asztalom. De a másik nagyon jól csinálta, és nagyon jó volt látni, ahogy a gyerekek vele dolgoztak. Mindig nagyon jó alkotó műhelyek voltak a nyári táborok.

Azon az egy héten mindenki odatette magát, nem csak a próbák voltak, hanem egyéb más foglalkozások is, a kézművestől elkezdve az éjszakai kalandtúraig minden. Ezt csak közösen lehetett csinálni. Mindig én voltam a táborvezető. Volt, amikor nekem is volt önálló csoportom, és olyan is volt, amikor csak bizonyos tréningrészeket vagy foglalkozásokat tartottam. De többször volt, amikor előadást is hoztunk létre a tábor végére.

(...)

A tábort 2010-ig vezettem, a VEGYEDE 23 év után, 2013-ban szűnt meg. Igazából az egyesület ilyen egyszemélyes dolog volt.

KG: Amíg te energiát tudsz beletenni, addig működik, és meglepetéssel tapasztalja az ember, hogy senki másnak nincs erre plusz.

PR: Ugyanez volt a színjátszó táborokkal is. Én azt szoktam mondani, hogy fogom a stafétabotot, nyújtom, nyújtom, nyújtom, de nem veszi át senki. Az is húsz évig ment, de 2010-ben azt mondtam, hogy akkor jó, én most leteszem a lantot.

(...)

KG: Pedagógiai sikernek számít, amikor valaki egy tábort üzemeltet több éven vagy akár több évtizeden keresztül, vagy összetart egy szakmai közösséget a megyében. Nem csak az iskolai színjátszó sikerek számítanak, hanem azok az eredmények is, melyek erősítik a pedagógus közösséget.

PR: Azt gondolom, hogy nincs szégyenkezni valóm. Az egyesület 23 éven keresztül működött, két év kihagyással az én elnökléssel. Ez azért, azt gondolom, hogy siker. Ebben a két évben Zalavári András volt az elnök, próbáltam egy kicsit átadni a batyut, de aztán két év múlva visszavettem, visszaadta. Drámapedagógiai szakmai napot, napokat tudtunk rendezni különböző felállásokban, volt, amikor a Megyei Művelődési Intézet, volt, amikor a Magyar Drámapedagógiai Társaság tudott pályázni és pénzt tenni hozzá. Egy idő után a Pannon Egyetem helyet tudott hozzá adni. Igazából az VEGYEDÉ-ben az volt a nehézség, hogy intézményi háttér nem volt. Ugye, én már nem dolgoztam iskolában, szabadúszóként léteztem. Még az is problémát jelentett sokszor, hogy hol üljön le a vezetőség: ehhez a Megyei Művelődési Intézet tudott háttérrel adni néha, vagy az én lakásom. Ami miatt úgy kellett döntenem, hogy megszűnik a VEGYEDE, az az volt, hogy a pályázati rendszer borzasztóan bonyolult lett és nagyon nehézkes így forrásokhoz jutni...

(...)

A színjátszó tábor, azt gondolom, az sikertörténet. Az ország különböző részeiből, különösen a Dunántúl területéről jöttek évről évre vissza, és úgy, hogy hozták a barátnőt vagy osztálytársat, mert hogy itt nagyon jó volt.

KG: Milyen továbbképzésekben vettél részt, kikkel dolgoztál együtt?

PR: A 90-es években volt 2-3 év, akkor indultak a továbbképzések, a 120 órás tanfolyamok, és különböző helyeken, például Szekszárdon, Zalaegerszegen, Szombathelyen, Baján. Ezeket nem én szerveztem, hanem hívtak. Volt egy harminc órás blokk, amit én tartottam. Nem a drámajátékvezetői tanfolyamról beszélek most, hanem a „kedvcsináló képzésekről” (én annak mondtam). Ezek „nagyon alapképzések” voltak, ilyen sok volt akkoriban az országban, és sok helyre hívtak.

Engem Gabnai Kati hozott helyzetbe. Ő dobott be a mélyvízbe – először talán Szigetszentmiklóson, alsó tagozatosoknál. Mit lehet a drámajátékkal csinálni alsóban? Akkor nem nagyon voltak drámás alsó tagozatosok, valahogy a tanító nénik lehet, hogy nem voltak annyira bátrak, mint én – bár nálunk a játékosság talán jobban jelen van.

Egyszer csak teljesen idegenül valaki fölhevített valamilyen iskolából, hogy ők ilyen továbbképzési napot tartanak és beszéljek a drámapedagógiáról. Mondtam, hogy adjanak nekem gyerekeket, akkor mutatok valamit, és majd utána beszélek a drámapedagógiáról. Rengeteg bemutató foglalkozást tartottam, itt a megyében is nagyon sokat, amikor még ezt finanszírozták a pedagógiai intézetek. Nagyon sok ilyen továbbképzési nap volt, 3-4 órás alkalmak. Tartottam egy foglalkozást és utána lehetett beszélgetni róla.

Rudolf Éva nénivel dolgoztunk Erdélyben egyszer együtt, talán Tusnádfürdön. Egyhetes továbbképzés volt, és akkor egymásra csodálkoztunk. Mi ketten Évával úgy tudtunk együtt dolgozni, hogy fél szavakból értettük egymást. Nagyon-nagyon jó volt. Meghatározó.

Kovács Rozika néni, ő egy olyan személyiség, akit, amikor ide meghívtuk drámás hétvégére, akkor mindig csak ájtultan figyelte az ember. Ő egy olyan falusi közegben nőtt fel, amiben a hagyomány továbbvitele, a hagyományörzés feladattá vált. Talán inkább ez a része az, ami Rozikában megfogott, meg az az őstehetség, ahogy ő színjátszó csoportokat rendezett.

Amikor a pedagógiai intézetek is szerveztek 120 órás tanfolyamokat, náluk vizsgázni nem volt kötelező, akkor is megkapták a végzettséget. Annyian jöttek össze, hogy három csoportban dolgoztunk Előd Nórával és Szauder Erikkel. Eriknek is nagyon sokat köszönhetek. Hiába tartozott a fiatalabb generációhoz, sokat tanultam tőle.

(...)

KG: Hogyan értékelnéd a saját életpályádat? A gyermekszínjátszás és a pedagógia tekintetében?

PR: Sikeresnek érzem magam. És nem azért, mert mekkora nagy elismeréseket kaptam a színjátszó csoporttal, első, vagy második hely, nem. Attól érzem magam sikeresnek, hogy a gyerekekkel valami olyant csináltunk, ami nekik nagyon jó volt, amiben nagyon jól érezték magukat. Aki bátorlatanabb volt, az is kapott egy kis szárnyat, aki nagyszájú volt, az is kapott elég teret, és közben megtanulta azt, hogy lehet háttérbe is vonulni. Jó műhely volt, jó együttélések voltak. És most mondjam? Hát nagyon szerettek a gyerekek. Én azt gondolom, hogy annál többet vagy jobbat, hogy amikor az ember megy a folyosón, vagy amikor tanítottam is, messziről üvöltöttek, hogy „Csókolom Rozi néni!”, ami miatt nyilván nagyon sokan irigyek voltak. Az, hogy a színjátszó csoportban partnerként kezeltem a gyerekeket abban is segített, hogy amikor már nagyobbak lettek, bármire meg lehetett őket kérni, nem rántotta meg senki a vállát. A mindennapi kapcsolatban is sokat jelentett és segített ez a partnerség. Azt gondolom, hogy a vargabetűk után a lehető legjobb helyre kerültem, hiányérzet nincs bennem.

Volt egy olyan helyzet az életben, mikor jó lett volna többet keresni, és csináltam is ezt négy évig, így egyszer üzletkötő voltam, egyszer meg drámapedagógus. (...) Amilyen hülye az ember, én azt mondtam, nem tudok elszakadni. Hiába érnék el ott nagyobb sikert meg több pénzt. Így maradtam szegény pedagógus.

KG: Azt gondolom, hogy az is nagyon fontos, hogy minden drámapedagógiai rendezvényen, ahol lehet, ott vagy. Előd Nórával és Pauska Máriával ti vagytok a Triumvirátus...

PR: Amíg bírom, addig igen. Nem csak a drámapedagógián, hanem a Színház-Dráma-Nevelésen és a Színházi leckén is ott vagyok. A Pannon Egyetemen már nem tanítok, viszont a Nemzeti

Művelődési Intézetnek itt van a megyei irodája, élén Uracs Mariannal, aki Pápán a művelődési házban nagy összefogója volt az összes drámás, színjátékos rendezvénynek. Tudott hirdetni drámapedagógiai helyeket a megyében, tavasszal Pápán, június elején Ajkán óvónőknek, és volt most az ősszel a Pannon Egyetemen is drámapedagógiai hely. (...)

KG: Köszönöm a beszélgetést!

Mozdulatkórus a drámaórán

– egy múlt század eleji műfaj lehetséges vetületei a kortárs művészetoktatásban –

Herold Eszter

Lehet eszköz és lehet cél. Maradhat csupán mozdulat, de szerveződhet köré hang és szöveg. Lehet a cél múltidézés, miliőteremtés, de még izgalmasabb, ha egészen mai tartalmakkal tölti fel a közösség. Egy igazán demokratikus, testet és lelket egyszerre mozgató figyelem- és tevékenységszervező elv, ahol a variációs lehetőségek száma szinte végtelen.

A mozdulatkórus gyakorlatának egészen eredeti magyar hagyománya van, az ötlet és az elnevezés azonban az 1900-as évek Németországból származik. A múlt századelő széleskörű reformmozgalmi közül kiemelkedik a tánc, a mozdulat újraértelmezése – több párhuzamos kísérlet közül legmesszebb talán Lábán Rudolf jut az eleinte intuitív művészi és pedagógiai törekvések későbbi rendszerbe foglalásában. Iskolát alapít, új táncos, táncoló nemzedéket álmodik, törekvései és víziói mentén valóságos mozgalom szerveződik és söpör végig az akkori Németországon³⁰. Egyaránt fontosnak tartja a balett merev szabályait meghaladó új szakmaiság életre hívását, és a laikus tömegek táncra perdítését. Ez utóbbi törekvése eszközül hozza létre az úgynevezett mozdulatkórusokat³¹. Ez az egyszerre munkamódszert, csoportelnevezést és a közös munka végeredményét is jelölő fogalom tehát Lábántól ered, de alig pár éven belül Dienes Valéria áldozatos és messzemenően precíz elméleti, illetve pedagógiai munkájának köszönhetően Magyarországon is megjelenik – az itthoni frissen alakuló mozdulatművészeti iskolákban gyakorta alkalmazott technikává válik.

„Mindenki lelkében egy táncos lakozik” (jeder Mensch ist ein Tänzer) – vallja Lábán, aki a gyors tempójú iparosodás, urbanizálódás, elszemélytelenedés okozta általános elvagyódás társadalmi környezetében a balett már-már kiüresedett pózaival szemben a szabad mozdulat törvényszerűségeit kutatja, és egy egyszerű mozgásiskolánál sokkal holisztikusabb nevelésszémáról álmodik. Kezdeti svájci kísérletező éve után érdeklődése hamar a csoportos tánc, a mozdulatkórus, illetve a laikus tánc lélektana felé fordul. A mozdulatkórusban találja meg a tánc személyiséget formáló, lelket emelő, új kapcsolódási és öndefiníálási lehetőséget nyújtó erejét. Már-már kozmikus és misztikus távlatokat engedve a gondolatnak, a táncban, a közös táncolásban véli felfedezni és megmozdulni az emberi mivolt lényegét, valami egészen mélyen igazat

¹ MÜLLER, Hedwig – STÖCKEMANN, Patricia: „... jeder Mensch ist ein Tänzer.” – Ausdruckstanz in Deutschland zwischen 1900 und 1945. Gießen, Anabas Verlag, 8-23.

² LABAN, Rudolf: Der Laientanz in kultureller und pädagogischer Bedeutung. In i. m. 96-99.